

Dějepisectví první poloviny 19. století, romantismus

Přednáška

Michal Pehr

Přelom století a začátek 19. století se vyznačuje jek v evropské historiografii tak v naší výrazným přechodem. Vyjádřené Napoleonovou érou, emancipace německých států a postupné budování Německa- stejně jako budování moderních politických názorů. Myšlenkově je pak tato doba mimo jiné vyjádřena nástupem romantismus zdůrazňující individualitu dobovou i osobní.

Po nábězích osvíceneckého sentimentalismu se definitivně ujalo nadvlády nové chápání dějin, zcela odlišné od osvícenského. Toto nové chápání dějin bylo vyjádřené pracemi Rankeovými či Micheletovými. Toto nové chápání se vyznačovalo vědeckou kritikou pramenů a jejich interpretací. Od počátku první poloviny 19. století přestalo být za historii považováno pouhé psaní na historické náměty a pouhé subjektivní uvažování nad historií a začala být za ní pokládána jen metodická práce, vycházející z analýzy pramenů a řízená přesnými pravidly. Ohniskem této metodické práce bylo Německo. Anglie a Francie v té době sekundovala.

Druhým znakem tehdejší historiografie byl neustálý pokrok historické metody, její rostoucí odborné metody a postupující profesionalizace historického bádání vyjádřené například 1826 vydáním prvního svazku Monumenta Germaniae historica nebo založením společnosti pro starší německé dějiny (Gesellschaft für altere deutsche Geschichte)

Klíčové postavy tohoto proudu a této doby:

I skupina předchůdci jsou např.: Johann G. Herder a jeho dílo *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* či Edmund Burke: *Reflexions on the Revolution in France*

II. skupina vlastní reprezentanti proudu Německo: historik Leopold Ranke, B. G. Niebuhr filosof G. W. Fridrich Hegel, který ovlivnil tvorbu K. Marxe a Bedřicha Englse

Situace v českých zemích:

V případě českých zemí je dějepisectví první poloviny 19 století ovlivněno politickou situací. Zaniká Svatá říše římská a vzniká Rakouské císařství a společnost se postupně emancipuje v mnoha ohledech- především pak ve smyslu emancipované národní společnosti- což bylo patrné i roku 1848. A to přes všechny snahy o cenzuru atd. ze strany Vídně.

V té době dochází ke vzniku řady institucí, časopisů, edicí ale i společností podporující historické bádání. Mezi nejvýznamnější počiny té doby patří založení Muzea království českého (1817) podobně na Moravě vzniklo rovně Zemské muzeum, které spolu s C. K. zemskou společností pro zvelebení orby, přírodovědy a vlastivědy vydávající své zprávy- patřila mezi význačné moravské instituce podporující historické bádání. 1827 pak byl založen Časopis Společnosti vlasteneckého muzea v Čechách. Své sahrálo i vznik Matice české 1831 jako důležité společnosti podporující osvětovou činnost. Z edičních podniků pak připomeňme Archiv český (od r. 1840), *Scriptores rerum bohemicarum* (třetí svazek vyšel 1829), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (z iniciativy K. J. Erbena). Z moravských edic pak musíme zmínit *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* (od r. 1836 zásluhou A. Bočka)

Klíčovou osobností té doby je bezesporu František Palacký a jeho tvorba především pak Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě, které dovedl až do roku 1526. K jeho osbě blíže viz Kutnar- Marek, s. 214–230 přečíst!)

„Dějiny národu českého jsou v nejednom ohledu poučnější a zajímavější nad dějiny mnoha jiných národů. Jakož země česká sama položena jest do středu a srdce Evropy, tak i národ český stal se po mnohé věky střediskem, ve kterémž ne bez zápasu stýkaly a jednotily se rozmanité prvky a zásady novoevropského života národního, státního i církevního. Jmenovitě spatřiti jest tu očitě i dlouhý spor i vzájemné pronikání se živlů římského, německého a slovanského v Evropě.“

Pro budoucnost je pak velice důležitý výklad husitství ale tak Palackého idea státu rakouského, která tematicky spadá již do dalšího období tj po roce 1850, kde se mimo jiné uvádí: „když Slované skutkem prohlášení budou za plémě podřízené a, jakož již řečeno, za material vlády pro jiné dva národy: tu vejde také příroda ve své právo, a odpor její nevyhnutelný promění domácí pokoj v nepokoj, obrátí naději v zoufalství, a zbudí konečně třenic a zápasy, jichžto směru, objemu ani konce předvídati nelze. Den provolání dualismu stane se, nutností přírody neodolatelnou, spolu také dnem narození panslavismu ve formě jeho nejméně žádoucí, a kmotři jemu budou rodičové onoho. Co následovati bude, domyslí se každý čtenář sám. My Slované budeme tomu hleděti s upřímnou bolestí vstříc, ale bez bázně. Byli sme před Rakouskem, budeme i po něm!

Jinými slovy Palacký není jen historik, ale je to i politik a jeden z nejdůležitějších myslitelů- filozofů své doby. Na Palackého činnost pak navazuje řada spolupracovníků jako např. P. J. Šafařík (Slovanské starožitnosti), J. Erazim Vocel, K. J. Erben a další

Současně první polovina 19. století je v české historiografii ale i kultuře ovlivněna nálezem dvou rukopisů (královodvorského a zelenohorského), které byly vydávány za důležitý doklad pro nejstarší české dějiny. Jedná se sice o padělky spojované s Václavem Hankou ale jejich význam je v dané době nezpochybnitelný.

Mimo to je zapotřebí věnovat pozornost počátkům slovenské historiografie, která je v této době spojena nejenom se jménem Šafaříkovým ale také s dalšími postavami slovenského obrození a emancipace – např. Jan Kollár, Ludovít Štúr, Ján Hollý, J. M. Hurban, Karol Kuzmány a další

A v neposlední řadě je třeba věnovat pozornost i sudetoněmecké historiografii, která se rozvíjí na českém území a je spojena se jmény Josefa Meinerta, Johanna G. Sommera, Georga Norberta Schnabla, Josefa Alexandra Helferta

Dokumenty ke shlédnutí:

František Palacký:

<https://www.youtube.com/watch?v=WdjwXiWnpVw>

Doporučená literatura: František Kutnar- Jaroslav Marek: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Praha 1997 s195-264

Kontrolní otázky:

1/Definujte význam J. Jungmanna pro českou historiografii

2/ Kdy byl založen časopis Českého muzea?

3/ Definujte význam Františka Palackého pro českou historiografii?

4/ Vyjmenujte alespoň tři edice historických dokumentů, které vznikly v českých zemích v první polovině 19. století

5/ Rukopisy a jejich místo v české historiografii. Jaký měly význam?

6/ Popište slovenskou historiografii první poloviny 19. století?

7/ Popište sudetoněmeckou historiografii první poloviny 19. století?